

204 LIB. III. TR. IV. BE QUINTO ET SEXTO PR. DEC. CAP. I.
» bonis, quæ Reip. dominio subsunt. (*Dicit tamen Spor. de V.*
» *Præc. n. 122. quod, transacto bello, restituenda sint Ecclesiastis omnia ablata, nisi ea in usum justi belli absumpta sint.*) *

Unde resolvetur.

410. — « 1. Per accidens licet aliquando comburere etiam Ecclesiastas, et hostes ex iis extrahere, in iis spoliare, et occidere, si v. g. Ecclesia, velut castro, ad repugandum utantur. *Syllo. v. Bellum. n. 11. Sa. Bon. p. ult. §. 3.*
» 2. Contra hostem licet uti insidiis, et stratagematibus, dummodo absint mendacia : etsi etiam hæc v. gr. quando exploratores se fingunt amicos, non sint mortalia. Ea verò, ad quæ cavenda nulla prudentia datur, v. gr. veneno inficere puteos, aquas, glandes, sunt contra jura belli, nec licent. *Mol. d. n. 11.*
» 3. Fides hosti data servanda est nisi vel coactus dederis, vel in grave detrimentum cederet Reip. aut Religionis, aut si hostes eam non servent : aut denique conditiones, ac circumstantiae planè sint mutatae. *Dual. Pal. Dian. l. c. R. 10. vide etiam Laym. l. 2. t. 3. c. 12.*

« 4. Capti in bello, etiam ex parte capientium justo, nisi obstet scandalum, aut specialis promissio, possunt fugere. Capti vero in bello, ex parte capientium injusto, et fugere, et bona hostium secum auferre possunt. *Laym. l. 2. tr. 3. c. 12. n. 16.* An obsides licet occidere, vide supra d. 4. *casus 5.*

« 5. Potest quidem aliquando (raro tamen, et non nisi ob causas gravissimas) dari urbs in prædam : milites tamen privata auctoritate prædas agere, aut hostibus damna inferre non possunt, quia sunt executores tantum, et ministri. *V. Sa. ver. Bellum. Laym. h[ic] tr. 3. c. 12. Fill. n. 198. Dian. p. 6. t. 4. toto.* Dum autem urbs spoliatur injustè, gregarios milites tantum teneri ad damnum, quod ipsi intulerunt, probabile esse docent *Dian. l. c. R. 31. ex Syllo. Nazo. etc. item p. 3. t. 5. R. 86.* Vide infra tr. 5. c. 2. d. 3.

« 6. Milites peccant cum onere restituendi, si à rusticis, aliisve apud quos hospitantur, vel per quorum loca transeunt, auferant, aut invitis extorqueant, vel etiam donata accipiunt (nisi constet, ea omnino liberè fieri : siquidem donationes illæ plerumque non spontaneæ, sed coactæ sunt) ; præter ea, quæ ex constitutione Principis iis debent subministrare ; nisi tamen sint in extrema, vel saltem gravi necessitate : *Mol. Con. Pal. Bec. etc. Dian. p. 6. t. 4. R. 21.* * (Milites tenentur etiam restituere omnia damna, quæ inferuntur ab hostibus, et ipsi non impeditunt : ita *Elbel n. 154.* Quia ipsi tenentur ex justitia damna Reip. impedire. Peccant item milites, si aufugiant, vitoria adhuc non desperant, vel si discedant à castris sine justa causa ; secus, si discedant ex gravi necessitate ob neglectum stipendum. *Elbel n. 180. cum Pal. Laym. Sporer, etc.*) *

« 7. Repressalia licita sunt his conditionibus : 1. Ut manifeste constet, cives alterius Reip. fecisse injuriam. 2. Ut Superiores

CAPUT II. DE SEXTO ET NONO PRÆCEPT. DECAL. 205

» illorum rogati recusent administrare justitiam. 3. Ut constet eos culpabiliter id recusare. 4. Ut Princeps supremus, causa cognita, id concedat. 5. Ut non inferatur plus damni, quam justa satisfactio requirit. 6. Ut non concedantur in personas Ecclesiasticas. *Mol. Dian. p. 4. t. 4. R. 72. ex 18. et aliis.*

411. — « Quæres. Ad quem pertineant bona hostibus erupta? « Resp. 1. Immobilia cedunt Principi, aut Reipublicæ, mobilia fiunt capientis, nisi consuetudo habeat ut pars cedat Principi, et Communitat. 2. Jure Cæsareo, nisi consuetudo sit contraria, bona ablata justo bello, qui ea injuste possidebant, fiunt capientium, postquam ea in sua præsidia deportarunt. *Valent. t. 3. d. 4. q. 3. Mol. d. 18. et Hurt. t. 2. d. 169. sect. 12. §. 119.* ubi requirit, ut una saltem nocte possederint. Vide etiam *Syllo. Bonac. loc. cit. de peccatis in bello committi solitis. Trull. l. 2. d. 10 et seq. Dian. p. 6. t. 3. R. 23. ubi contra Durand. docet, hanc sententiam esse in præcepto tutam.* »

CAPUT II.

DE SEXTO PRÆCEPTO, ET NONO.

Non mœchaberis, et non concupisces, etc.

412. — « CONJUNGO hæc duo Præcepta, quia utroque idem explicitè, vel implicitè prohibetur, scilicet peccata impudicitæ, et luxuriæ. Est autem luxuria inordinatus appetitus, vel usus delectationis, seu sensus venerei, qui fit cum commotione spirituum generationi servantium, circa partes corporis venereas, ita ut appetitus, vel delectations aliae, etsi etiam sensitivæ, aut sensitivorum, si tamen non sint venereæ aut venereorum, nec ad ea ordinantur, non spectent ad luxuriam. Porro actus, seu peccata luxuriæ distinguuntur in imperfectos in quibus non intervenit ultimus terminus venereorum, quæ est decisio seminis, ut sunt actus interni desideriorum, et oblationum morosarum, qui speciem sumunt ab objectis, et perfectos, ac consummatos, qui terminum jam dictum habent adjunctum. Qui rursus sunt duplices. Alii enim sunt naturales, qui naturæ non repugnant, nec specie differunt in ratione luxuriæ (etsi per deformitatem superadditam aliquando specie differant), v. g. adulterium, incestus, etc. Alii innaturales sunt, seu contra naturam, in quibus conditions à natura institutæ, v. gr. identitas speciei, vas debitum, etc. non servantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ differunt specie, quæ in illis variatur secundum modos, quibus committuntur, naturæ repugnantes. »

DUBIUM I.

An, et quanta peccata sint oscula, amplexus, tactus, verba obscœna, et similia extra matrimonium.

413. Quæ sit delectatio venerea, quæ sensitiva? — **414.** Quomodo sit malus omnis actus venereus? — **415.** An detur parvitas materiæ in re venerea? — **416.** An detur in delectatione sensitiva? — **417.** An oscula aliquando sint licita? — **418.** Et quando excusentur à mortali? — **419.** De tactu, et aspectu turpi proprii corporis, aut commixtione brutorum. — **420.** De tactu, et aspectu turpi corporis alieni; ac de tactu genitalium brutorum. — **421.** An sit semper mortale aspicere pudenda sexus diversi? Vel pulchri adolescentis? Et an aspectus isti induant speciem objecti? — **422.** An liceat aspicere partes honestas diversi sexus? — **423.** An sit mortale aspicere pectus, crura, etc mulieris? — **424.** An sit mortale aspicere picturas turpes? — **425.** An liceat mulieri se ornare, et faciem lucare? Quid si detegat ubera, vel utatur ueste virili? *Remissio ad l. 2. n. 5a et 54.* — **426.** Quando peccent graviter profentes verba turpia? — **427.** An semper graviter peccent audientes comedias turpes? An ad eas cooperantes pecunia, vel plausus? — **428.** An illas representantes, et componentes? — **429.** An liceat choreas ducere? — **430.** An peccet mulier permittens se tangi? An mulier ad vitandos tactus impudicos teneatur clamare? — **431.** An liceant tactus, etc. inter conjuges aut sponsos?

413. — *RESP.* Ad id dignoscendum, distinguenda est imprimitus intentio, et delectatio venerea, et venereorum ab intentione, et delectatione sensitiva, et sensitivorum aliorum, quæ consistit in quadam proportione, et conformitate rei tactæ cum organo tactus. Deinde sciendum intentionem, et sensum venereorum esse mortalem, et excludere à Regno celorum, secundum Apostolum ad Gal. 5.

Nunc ægrè materiam illam tractandam aggredimur, cujus vel solum nomen hominum mentes inficit. Det mihi veniam, quæso, castus lector, si plures questiones, et circumstantias, à P. Bensembo omissas, hic discussas, et declaratas inveniet: Utinam brevius, aut obscurius explicare me potuisse! Sed cum hæc sit frequentior atque abundantior Confessionum materia, et propter quam major Animarum numerus ad Infernum delabitur, imò non dubito asserere, ob hoc unum impudicitiae vitium, aut saltem non sine eo, omnes damnari, quicumque damnantur. Hinc opus mihi fuit ad instructionem eorum, qui Moralem scientiam cipiunt addiscere, ut clare (licet quo castissime fieri potuit) me explicarem, et plurima particularia discuterem. Oro tamen studiosos, qui ad munus audiendarum Confessionum se parant, ut hunc Tractatum de sexto Præcepto, quemadmodum et alium de Debito Conjugali, non legant, nisi cum fuerint ad excipiendo Confessiones jam proximi; legantque ob hunc unicè finem, omnem prorsus curiositatem abjicientes; atque eo tempore sæpius

DUBIUM I.

207

mentem ad Deum elevent, et Virgini Immaculatæ se commendent, ne, dum aliorum Animas Deo student acquirere, ipsi suarum detrimentum patiantur.

414. — Quamvis sub hoc Præcepto non mæchaberis tantum exprimatur adulterium, quod propriè significat vox græca mæchia; nihilominus omnis actus venereus extra matrimonium eodem Præcepto vetatur. Vide *Salm. de VI Præc. c. 1. n. 3.* qui fusè hoc probant cum S. Aug. et S. Ambros. Nam, etsi fornicatio minus sit malum, quam adulterium, attamen, quia à lege Naturæ copula carnalis tantum ad Matrimonium est ordinata, per quod proles non solum gigni, sed etiam bene educari possit, ideo in hoc Præcepto Deus prohibuit omnem coitum extra Matrimonium, et simul omnem actum venereum, qui ad generationem ordinatur. Præterquam quod fornicatio jam alibi expresse vetita a Deo invenitur, prout *Lev. 19. 23. Deuter. 23. 17 et 1. Cor. 6. 9.*

“ **1.** Oscula, amplexus, aspectus, tactus, et similia, si extra matrimonium fiant, ex intentione actus luxuriosi, vel ob delectationem venereum, etiamsi non illam perfectam, quæ est in seminatione, sunt tamē semper peccata mortalia: quia eo animo, extra matrimonium, sunt impudica, et natura sua talis delectatio tendit ad perfectam, *Fill. t. 30. c. 9. n. 294. Less. lib. 4. c. 3. d. 8. Sanch. l. 9. d. 46.* ”

415. — Quæreres, an in genere luxuriæ detur parvitas materiæ? Prænotandum, quod distinguunt DD. delectationem venereum sive carnalem, scilicet cum commotione spirituum genitalium, à delectatione sensitiva, sive naturali. Hinc duo dubia agitantur.

Dubium I. est, an detur parvitas materiæ in re venerea? *Sanch. de Matrim. l. 9. D. 46. n. 9.* secluso periculo pollutionis, vel consensùs in actum carnalem, sentit, dari parvitatem materiæ, prout esset attractare manum, vel pedem foeminae, brachium premere, vellicare, seu intorquere digitos. Et idem tenent *Nav. Sotus, Salas,* et plures apud *Salm. c. 3. n. 79.* Idem videtur etiam tenere *Tambur. Dec. de Impud. c. 8. §. 1. n. 8 et 9.* Sed *Tamb.* alia via incedit; distinguit enim cum *Palao* (qui vocat hanc sententiam communissimam), et dicit, non dari quidem parvitatem materiæ in re venerea, in qua quævis parva delectatio graviter est mala; sed dari tamē in materia luxuriæ, quæ latius patet ad sensus tactus. Hinc dicit, tactum levem ex joco, vel cum delectatione non venerea, culpam veniale non excedere. His tamen non obstantibus, omnino tenendum est cum *Viva in Trut.* super Prop. 40 damn. ab Alex. VII, et *Salm. c. 3. n. 81.* ac *Moya, et Corella,* quod omnis delectatio carnalis sive luxuriosa, cum advertentia et deliberatione capta, sit mortale peccatum, maximè post prædictam prop. 40, quæ dicebat: « Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, et sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo ulterioris consensùs, et pollutionis. » Si enim in osculis non detur materia levis, nec etiam danda est in aliis tactibus cum delectatione carnali. Ratio, quia quævis carnalis delectatio, sive

commotio spirituum generationi deservientium est quædam inchoata pollutio, seu motus ad pollutionem. Meritò igitur *Tournely Continuat. tom. 3. p. 526. Concl. 2. et Salm. c. 3. n. 65. cum Caj. Bon. Tamb. Lop.* actus supra relatos, scilicet vellicare manum foeminae, intorquere digitos, etc. damnant peccati mortalis, ob delectationem carnalem, que tunc habetur, vel saltem ob istius proximum periculum. Et meritò pariter *Croix l. 3. p. 1. n. 911.* rejicit opinionem *Arriagæ*, qui dicit non graviter peccare, qui sponte consentit in tales motus leves carnales, sponte obvenientes.

416. — Dubium II. est, an detur parvitas materiæ in delectatione sensibili, sive naturali, nempe, si quis delectetur de contactu manus foeminae, prout de contactu rei lenis, putæ rosæ, panni serici, et similis? Prima sententia affirmat cum *S. Anton. Sylvio. Salas. Nao. Fill. Hurt. Moya*, et pluribus apud *Salm. c. 1. n. 36. et adhæret Bus. infra n. 4. et Tourn. t. 3. p. 516. Concl. 7. cum Comit. Baron. *Sylvio*, et aliis. Secunda tamen sententia negat cum *Cajetan. Diana*, et alias apud *Salm. n. 40. in fine*. Ratio, quia tactus, secundum quod sunt delectabiles juxta sensum tactus puellæ, vel adolescentis, per se ad pollutionem ordinantur. Et hanc pato omnino tenendam, dum meritò dicunt *Salm. n. 48. cum Fill. Trull. Diana, etc. ac Roncag. de 6. Praec. c. 1. q. 2.* primam sententiam non esse practice probabilem, quia ob corruptam naturam est moraliter impossibile habere illam naturalem delectationem, quin delectatio carnalis et venerea sentiantur, maximè à personis ad copulam aptis, et maximè si actus isti habentur cum aliquo affectu, et mora, ut ait *Elbel de 6. Praec. n. 186*. Hinc rectè dicunt *Sporer de Matr. c. 3. n. 687. cum Sanch. l. 9. D. 49. et communi, ac Croix l. 3. p. 1. n. 804.* regulariter primam sententiam non esse practice probabilem, quia per se est mortale se exponere periculo consentiendi in delectationem venereum. Excipit tamen *Croix* aliquem, à quo abesset tale proximum periculum. Id verò tantum admitterem cum *P. Holzmann de 6. Praec. c. 2. n. 706.* in aliquo casu raro, quo per longam experientiam quis esset moraliter certus nullum periculum consensùs sibi imminere; sed hic casus quando erit? Notandum verò aliud esse (ut bene distinguit *Tourn. tom. 3. p. 570. in princ.*) agere propter delectationem capiendam, aliud cum delectatione, quæ consurgit ex qualitatibus corporibus annexis, in qua bene potest dari parvitas materiæ, si delectatio sit merè sensibilis, sive naturalis; modo (addendum) non sistas in ea, sed in tactu delectationem detesteris, alias non ageres cum delectatione, sed propter delectationem; quod non potest esse sejunctum à periculo incidenti in delectationem venereum.*

417. — « 2. Tales actus sunt ejusdem naturæ cum perfectis, sive consummati; ideoque in confessione explicandum, utrum sint habitu cum simili sexu, an diverso; cum libera, an conjugata, cognata, persona sacra, etc. *Less. d. 15. Sanch. l. 1. c. 2.*

« 3. Oscula, amplexus, compressiones manuum, et similia non obscena, si fiant tantum officii, » { ut *S. Thomas. 2. 2.*

» quæst. 15. art. 4.) * aut moris patrii, aut amoris honesti, vel benevolentiae augendæ causa, etiamsi delectatio venerea suboriatur (modò in eam non consentiatur), non sunt peccata. » *Less. Fill. l. c. n. 171.* * Ita communiter *S. Anton. p. 2. tit. 5. c. 1. §. 10. et Tournely tom. 3. p. 505. cum Sylvio, resp. v. ad 1.*

Rectè tamen notat *Croix l. 3. part. 1. n. 900.* quod oscula, etiam habita ex more Patriæ, si habeantur cum mora, vel ardore, ordinariè sunt mortalia. Idem ait cum *Sporer* de osculis in ore, vel si quis ore excipiat linguam alterius. Advertit è converso cum *Sanch. etc. n. 902.* quod osculari pueros (intelligendum de valde pueris), etiam cum sensibili delectatione, non est ordinariè nisi veniale, quia delectatio illa ordinariè non est nisi naturalis.

418. — « 4. Si verò ista fiant ex aliqua veniali vanitate, joco, curiositate, levitate, petulantia, imò etiam sensualitate, sive affectu sensuali, ac naturali (dummodo non cum delectatione venerea, nec ejus causa: et si præter intentionem subriatur, ea repulsa, ac tunc abstinentio ab illis), veniale culpam non excedunt. Vide *Fill. hīc. Less. Sanch. loc. cit. Dian. p. 4. t. 3. R. 136.* Contrarium tamen est tutius. *V. Trull. l. 6. c. 1. d. 12. num. 8.* (Sed vide dicta n. 416.) »

419. — « 5. Idem dicendum de tactu et aspectu in honestarum partium corporis proprii, aut commixtionis animalium, non cum animo venereo, sed ex curiositate tantum, aut levitate, secluso scandalo, et periculo consensùs veneri. (Tangere propria verenda ex levitate, aut curiositate per se non est mortale, ut dicunt *Salm. c. 3. n. 43. cum Sanch. et Bon. ac Tournely t. 3. p. 510. cum Sylvio et communi*: modo absit turpis delectatio, aut ejus periculum: et fiat obiter, et non repetitis vicibus, ut bene advertit *Tournely*, quia alias jam aderit periculum. Hinc non excusatur à mortali, qui cum commotione spirituum et sine justa causa propria pudenda tangenter. Hinc rectè ait *Tournely p. 510. Con. 1. esse mortalem aspectum propriorum, genitium, si fiat studiose, et morose, absque necessitate (ut intelligentem.) Secus si brevit, ut *Sylvius*, et *Sanch. ibid.* An autem conjux, seipsum voluptuosè tangens, pecet? Vide dicta de *Matr. l. 6. n. 936.* Morose autem aspicere commixtionei animalium, periculosum est, ut bene notant *Salm. n. 13. et Croix n. 903.* Excusantur verò conjugentes equos, tauros, et similes ad procreandam prolem; modo absit animus libidinosus, ut bene aiunt *Tournely p. 510. v. Nostro. Tamb. l. 7. c. 8. §. 2. n. 5. Elbel. n. 211. et Holzmann n. 711.*) * Imò si tactus talis, aut aspectus proprii corporis naturali aliquo, ac non malo fine fiat, ne veniale quidem erit, ut v. gr. si frictione extingue velis pruritum non venereum: dummodo tamen absit periculum pollutionis, aut consensùs in eam, si improviso præter intentionem fortè obveniret. *Less. n. 63. Fill. n. 214. Sanch. l. 9. d. 31.* »*

420. — « 6. Tactus nudi, et aspectus partium in honestarum alterius corporis, maxime diversi sexūs, aut concubitūs humani ex curiositate (nam de necessitate aliud est, etiam secluso affectu venereo) videntur non posse excusari à mortali propter gravem indecentiam, et periculum proximum actūs venerei: nisi tamen aspectus fiat ex loco tam remoto, et ita obiter, ut hæc absint Sanchez n. 23 et 29. Fill. n. 218. Laym. etc. *(cum Tamb. et Salmant. d. n. 13.) »

Notandum I, quoad tactus impudicos, quod eos sola necessitas excusat; hinc Medici tangentes, aut aspicientes ex necessitate pudenda personæ etiam diversi sexūs, non peccant, esto per accidens involuntariam pollutionem patientur. Tamb. 6. Dec. de Impudic. c. 3. n. 49. ex communi, et Salm. c. 3. n. 12. et 68. Sanct. Thom. 2. 2. quest. 154. a. 4. et Sporer de Matr. n. 674. Vide dicenda ex n. 481. Hoc speculativè verum est: utinam tamen practicè Medici in his jugiter non peccarent! Non excusat autem a mortali, qui sine tali necessitate tangit alterius pudenda, etiam personæ ejusdem sexūs, nisi fortè fiat per jocum, aut ex petulantia, vel curiositate, ut cum Busemb. hic n. 7. tenent Tamb. Dec. c. 8. §. 2. n. 4. et Croix n. 906. At recitè Salm. n. 50. hoc neque practicè dicunt admittendum, sed tantum speculativè, modò tactus ille fiat leviter, et non ex proposito, neque per aliquod notabile temporis spatiū. Quid, si quis tangeret alterius verenda super vestes? Croix n. 904. cum Sanchez, nec etiam excusat à mortali, nisi faciat ex quadam petulantia, vel cum levi delectatione non carnali. Et id merito Salm. c. 3. n. 49. practicè etiam damnant de mortali, si ita tangantur pudenda diversi sexūs, etiamsi fiat per transennam, quia valde periculoso est, Croix autem n. 902. probabiliter excusat à mortali ancillas tangentes pudenda puerorum, dum illos vesciunt, nisi cum mora, aut carnali delectatione hoc agant.

Notandum II, tangere genitalia brutorum non esse ordinariē nisi veniale, ut dicunt Croix l. 3. part. 1. n. 903. Sanchez de Matr. l. 9. D. 46. n. 15. etc. Secus probabilius dicendum, si fieret talis tactus usque ad pollutionem, ut dicunt Croix l. c. Holzm. n. 711. Elbel de VI Præc. n. 211. Tournely p. 510. v. Nostro. et Sporer de Matr. c. 3. n. 697. cum Bon. Salas, et Tamb. (contra Dian. et Sanch. putantes, hoc non esse mortale.) Ratio, quia, licet hoc fieret tantum levitatis causa, tamen est actio per se vehementissimè excitans ad venerem.

Notandum III, cum Bus. hfc n. 7. et Salm. c. 3. n. 13. quoad aspectus, non esse de se mortale, citra periculum consensū venerei, aspicere pudenda personæ ejusdem sexūs, nisi aspiciens esset valde propensus ad sodomitam, ut notant Salmant. c. 3. cum Sanchez, et Filliac. Vel nisi, adderem, pulcher adolescens aspiceretur nudus.

421. — Sed queritur 1. an aspicere pudenda personæ diversi sexūs, vel concubitum humanum cum voluntaria delectatione visus, sit de se mortale? Negant Cai. et Naoar. apud Sanchez

de Matr. l. 9. D. 46. n. 21. quia dicunt, delectatio ex visu non est, talis, sicut ex tactu, ut ad venerea inducat; potest enim quis sistere in delectatione tantum naturali. Sed cum Sanch n. 22. et S. Antonin. Gers. Less. Fill. etc. ac Salm. c. 1. n. 7, 9 et 12. omnino dicendum, esse mortale, nisi visio fieret à loco longinquo, et tempore brevissimo, ut Salm. n. 13. et Ronc. c. 1. q. 1. Ratio, quia talis turpis aspectus procul dubio valde ad luxuriani excitat. Excusant tamen à mortali Salm. n. 12. in fin. si absit periculum commotionis, ratione ætatis puerilis, vel etiam senilis, vel frigidæ complexionis; At hoc nec admittendum puto, cum saltem ex visu turpi oriatur periculum concupiscentiæ. Dicunt item Salm. c. 3. n. 13. virum aspicien tem pudenda adolescentium non peccare mortaliter, nisi esset vehementer proclivis ad sodomiam. Sed ego difficulter excusarem à mortali quemcumque deliberatè aspicien tem pulchrum adolescentem nudum.

Notant autem Salm. eodem loco in fine cum Sanch. et Fill. quod aspectus peccaminosi induunt, sicut tactus, eamdem speciem objecti, et ideo dicunt explicandam esse in Confessione qualitatem personæ, quæ fuit turpiter aspecta. Sed huic doctrinæ verius contradicit Croix. l. 6. p. 2. n. 130. ubi ait quod, qui sine ullo desiderio personam venereè aspici, non tenetur dicere qualis fuerit persona: quomodo enim fœmina, aspiciendo turpiter Sacerdotem nudum, committet sacrilegium, quod consistit in violatione personæ sacræ, cum ibi nulla violatio intercedat? Et quomodo quis, aspiciens turpiter consanguineam, committet incestum?

422. — Quær. 2. an sit aliqua culpa aspicere partes honestas personæ pulchræ sexūs diversi? S. Antonin. Less. Tol. Caj. Fill. Dic. etc. cum Salm. c. 1. n. 2. dicunt, hoc esse per se licitum, prout licitum est aspicere quascumque res pulchras, ad visum à Deo creatas; ideo tenent, nullam esse culpan per se, præcisa curiositate, aspicere mulierem pulchram. Et idem sentit Tourn. t. 3. p. 513. in fine, loquendo de homine seculari. Sed in praxi puto hoc rarò excusari à veniali, nisi fiat ex urbanitate debita, aut alia justa causa. Secus tamen merito dicunt, si aspectus esset diuturnus, quia tunc excusari nequit à veniali, nec etiam à mortali, si proximum sit periculum turpis concupiscentiæ, vel morosæ delectationis, quæ procul dubio aderit, quando in aspicio adest commotio spirituum. Ita Salm. ibid. n. 3. cum Less. Caj. S. Anton. Fill. etc. ac Holzm. n. 712. et Elbel. n. 188. Imò valde merito ait Ronc. de 6. Præc. c. 1. Reg. in praxi 1. diuturnum mulieris pulchre aspectum, maxime, si quis inordinato amore erga ipsam afficiatur, non esse sine gravi peccandi periculo: Et idem merito dicit de diuturno colloquio vano cum puella inordinatè dilecta, cui valde adhærent Salm. c. 3. n. 22. et c. 7. n. 34. ex D. Thom. saltem propter proximum periculum labendi.

423. — Aspicere autem partes minus honestas, sed haud turpes, mulieris, scilicet pectus, brachia, crura, secluso periculo lapsus, et modo aspectus non sit diuturnus, ut supra, de se non

212 LIB. III. TR. IV. DE SEXTO ET NONO PR. DEC. CAP. II.

est mortale; Ita *Nao. Sum. c. 23. n. 19. Sanch. de Matr. l. 9. D. 46. n. 25. Cajet. v. Ornatus, et Salm. c. 3. n. 13. cum Armill. et aliis.* Dictum est de se, nam bene inquit *Holzm. dict. n. 712.* id facile mortale esse in aspiciente, valde ad venerem proclivi.

424. — Aspicere picturas obscenæ, tantum ex curiositate, non est mortale, ut dicit *Tamb. Dec. c. 8. §. 5. n. 1.* si delectatio turpis, et ejus periculum absit. Sed, in praxi, virum morosè aspiciens pudenda mulieris depictas difficulter puto excusari à mortali, quia difficulter se liberare hinc poterit à delectatione turpi, vel ab ejus probabili periculo, ut *Elbel. n. 195.*; nisi aspiceret per brevissimum tempus, et in magna distantia, ut bene ait *Ronc. c. 1. q. 1.*

425. — Quær. 3. an liceat mulieri se ornare? Respondetur affirmativè, si ornet se pro decentia sui status, vel juxta morem Patriæ. *Salm. de VI. Præc. c. 13. n. 16.* Et idem, si hoc faciat, ut viro suo placeat, vel ut sponsum reperiat, ut docet *S. Th. 2.2. q. 169. art. 2.* Mulier autem, quæ sine recto fine se ornaret, certè peccaret, et quidem graviter, si hoc faceret ad provocandos viros, ut ipsam concupiseant; leviter vero, si faceret tantum ex levitate, aut vanitate. Ita *Caj. Less. Syllo. etc. cum Salm. l. cit. n. 15. ex S. Th. eod. loc.* Et idem dicendum de muliere se fuco pingente, ut *Salm. n. 16. cum S. Th. dict. art. 2. ad. 1. et 3.* qui excusat pariter mulierem, quæ sucaret faciem, ad suam turpitudinem tegendam. Vide alia dicta de scando *l. 2. n. 55.* ubi diximus, quod mulier, juxta consuetudinem loci fuco se pingens, aut aliquantulum ubera detegens non peccet graviter, per se loquendo, si forte inde in generali alii scandalizentur. Dubium est, si sciatis aliquem in particulari scandalum pati. Vide dicta *eod. l. 2. n. 54.* Mulier autem, utens ueste virili, ex se non peccat graviter; sed non raro erit mortale; Vide *ibid. n. 52. vers. 2. Si fæmina.*

7. Aspectus vero, et subinde etiam (rarius tamen propter periculum adjunctum) tactus ex petulantia, vel curiositate, partium in honestarum alterius corporis, ejusdem tamen sexus, citra affectum, et periculum consensu venerei, excusari posse à mortali, ut v. gr. quando simul aliquid natant, vel se lavant, docent *Laym. l. 3. sect. 4. ex Sanch. l. 5. mor. c. 6. n. 12. 13. et n. 27. 28. Trull. d. 12. n. 15.* (*Vide dict. num. 420.*)
426. — 8. Verba turpia, lectio obscenorum, spectatio comœdiarum turpium, cantiones in honestæ, gestus, litteræ, et dona amatoria, si tantum fiunt ex curiositate, vel vano solatio, non sunt mortalia; secùs tamen, si fiant, vel animo in honesto, sive venereo, vel cum periculo ruinae spiritualis sui, vel aliorum, *Sanch. d. 46. q. 3. Fill. t. 30. c. 10. q. 3.* »

Quær. 1. an sit peccatum mortale verba turpia proferre? Quidquid in hoc puncto diversè DD. sentiant, dicendum I, de se non esse malum verba turpia proferre, aut audire (idem enim dicitur de proferente, quod de audiente); sed hoc pendet ex bono, vel malo fine, quo verba proferuntur. Ita *Sanch. de Matr.*

l. 9. D. 46. n. 34. Dicendum II quod loqui turpia ob vanum solatum, sive jocum, de se non est mortale. Ita cum *Bus.* hic, et *S. Antonin. p. 2. tit. 5. c. 1. §. 8. ac Sanch. n. 35. cum S. Antonin. Nao. etc. Tamb. c. 8. §. 3. n. 2.* Nisi audientes sint ita debiles spiritu, ut scandalum patientur, ut *Sanch. n. 36. cum Nao. etc.* Aut, nisi verba sint nimis lasciva, ut addunt *Salm. c. 3. n. 19.* Hinc notant *num 20. cum Dicast.* dieteria turpia, quæ proferuntur à messoribus, vindemiatoribus, et mulionibus, non esse mortalia, quia lubricè dicuntur, et audiuntur. Ita etiam loquitur *S. Anton. l. c. dicens:* « Ubi talia verba turpia dicuntur ex quadam levitate ob solatum, quamvis de se non sint mortalia..., tamen potest esse mortale ratione scandali, ut, » cum Audientes sint debiles spiritu, et verba essent multum lasciva. Idem dicendum de facientibus, vel cantantibus cantilenas plenas lascivias. » Sic etiam dicunt cum *Bus. Sanch. n. 44. Tamb. §. 5. num. 1. et Spor. de Matr. n. 695.* de se esse tantum veniale legere libros turpes ex curiositate, sine turpi delectatione, vel ejus proximo periculo. (Sed sedulò satagant Confessarii, ut hoc prohibeant, quantum valent, juvenibus, qui ex hujusmodi lectionibus universè magnam Animæ ruinam hauriunt.) Et idem dicendum de audiente predicta verba ob vanum solatum, ut *Sanch. n. 38. cum Caj.* Rectè autem adverbit *S. Antonin. l. c.* quod, audiens turpia cum delectatione deliberata illius turpitudinis, non videtur posse excusari à mortali, sicut qui morosè delectatur in turpi cogitatione, nisi forte hæc forent inter Conjuges. Dicendum III cum eodem *Sanch. n. 39.* esse sine dubio mortale dicere turpia ob delectationem captam ex cogitatione ipsarum rerum turpium, vel cum periculo talis delectationis, ut rectè addit *Tamb. l. c. sive cum periculo gravis scandali, quod frequenter adest, cum talia proferuntur coram juvenibus, vel puellis, ut bene adverbit *Elbel n. 194.* Hinc tenent *Salm. c. 5. n. 19.* non excusari à peccato gravi, qui nominat pudenda, aut modum copulandi, maximè coram adolescentibus et mulieribus juvenibus honestis. Nominare autem pudenda sui proprii sexus, coram aliis sexus ejusdem, puto, communiter loquendo, non esse grave.*

Mortaliter etiam utique peccant, qui ob jactantiam narrant sua turpia peccata: et tunc peccant non solum peccato scandali propter audientes, sed facilimè etiam peccato complacentiae de ipsis peccatis, ut rectè dicunt *Salm. cum Dic. n. 21.* Et ideo in Confessione explicare debent speciem peccati, de quo se jactant. Colloqui autem honestè cum puellis extraneis, de se non est nisi veniale; sed ratione periculi, maximè in conversatione diurna, potest esse grave, ut diximus *n. 422. in fin. cum Salm. n. 22. Ronc. c. 1. Reg. 2. in praxi.*

427. — Quæres 2. an sit mortale audire comœdias turpes? Respondetur, quod, si comœdia non sit notabiliter turpis, illam audiens non peccat mortaliter, nisi qui expertus sit suam frumentitatem. Ita *Sanch. de Matr. l. 9. D. 46. n. 42.* Si vero in

comœdia repræsententur res notabiliter turpes, vel modo turpi, mortale quidem esset illam spectare ob delectationem consurgentem ex ipsis rebus turpibus; veniale autem ob curiositatem tantum, aut ob vanum solatium, secluso periculo consensū in turpem delectationem. Ita *Sanch. d. n. 41 et Tamb. §. 5. n. 1. cum Diana, Rodr. Lorca, etc.* quidquid sit (ut ait *Tamb.*) de cooperatione (de qua mox agendum) quam quisque afferret sua pecunia, currrens ad talem repræsentationem.

Num autem graviter peccent omnes, qui pecunia, vel plausu ad hujusmodi comœdias notabiliter turpes concurrunt, etiamsi sine ipsis comœdia repræsentaretur? Negant *Turrian. Bald. et Baldel. ap. Croix l. 2. n. 239.* Ethuic opinioni olim adhaes. Sed melius nunc censeo affirmandum cum eodem *Croix, et Holzm. de Carit. c. 4. n. 242.* Ratio, quia isti, etsi materialiter, tamen positivè cooperantur ad actionem graviter peccaminosam; quæ cooperatio non est licita, nisi fiat ex gravi causa necessitatis, vel utilitatis. Et idem rectè dicit *Holzm. de iis, qui ex officio impedire tenentur, vel etiam qui alias impedire commode possunt.* Non dannarem verò de mortali simplices spectatores, præciso periculo turpis delectationis, ut supra, sine quibus comœdia etiam fieret; isti enim neque essent causa illius turpis repræsentationis, quia non positivè in illam influerent; neque occasio, quia (ut supponitur) etiam sine ipsis comœdia ageretur. Excipe Clericos, et Religiosos, qui non possunt ibi interesse sine gravi laicorum scandalio. Sic enim rectè docet *Bened. XIV, de Synodo l. 11. c. 10.* Et excipe etiam laicos, sine quibus comœdia non fieret. Nullo autem modo à mortali excusare adolescentem, qui, absque necessitate, vellet curiositatis causa hujusmodi comœdiis interesse, nisi quis esset valde timoratus, et insuper pluries esset expertus, se, illas spectando, nunquam lethaliter peccasse; modo suo exemplo aliis adolescentibus occasionem non præberet hujusmodi turpibus repræsentationibus assistendi.

428. — Certum est autem, repræsentantes, seu componentes has comœdias, notabiliter turpes, nullo modo excusari posse à peccato gravi, ob scandalum aliorum, quamvis non intentum. *Sanch. l. c. n. 42. cum S. Anton. Sylo. Ang. etc.* Nec lucrum quamvis magnum eos excusare potest, ut rectè notat *Tamb. ib.* Nota autem hic id quod docet *D. Th. 2. 2. q. 168. art. 3. ad 3. nempe:* « Ad omnia autem quæ sunt utilia conversationi humanae, deputari possunt aliqua officia licita. Et ideo etiam officium histrionum, quod ordinatur ad solatium exhibendum hominibus non est secundum se illicitum: nec sunt in statu peccati, dummodo moderate ludo utantur, id est non utendo aliquibus illis verbis vel factis, (id est turpibus, vel quæ vergunt in Proximi nocumentum, ut explicat in corp.) ad ludum, et non adhibendo ludum negotiis, et temporibus indebitis.... Unde illi, qui moderate eis subveniunt, non peccant....; si qui autem sustentant illos histriones, qui illicitis ludis utuntur, peccant, quasi eos in peccato foventes. » Idem docet *D. An-*

ton. p. 2. tit. 23. §. 14. ubi explicando verba illa *D. Thom. illicitis verbis aut factis*, dicit: « Si cum verbis turpibus, vel actibus turpia repræsentantibus, tunc est illicitum et mortale. » Vide alia dicta de *Scandalo l. 2. n. 56.*

429. — « 9. Chorea, nisi malo fine fiant, aut cum periculo alios aut seipsum incitanti ad libidinem, vel cum alia circumstantia mala, secundum se non sunt malæ, nec actus libidinis, sed latitiæ. Quando vero sancti Patres eas interdum valde reprehendunt, loquuntur de turpibus, et earum abusu. Vide *Caj. v. Chorea. Fill. n. 223.* * (*Chorea, ut docet S. Anton. p. 2. tit. 6. c. 6.* per se licitæ sunt, modo fiant à personis secularibus cum personis honestis, et honesto modo, scilicet non gesticulationibus in honestis. *Idem dicit Salm. c. 3. n. 17 et 18. cum Azor. Cajet. Fill. Bon. etc.* In choreis autem leviter apprehendere manu fœminæ, vel non erit culpa, vel ad summum venialis, ut notat *Caj. ib. Sum. v. Chorea: et consentit probabili Sporer de Matr. c. 3. n. 694.* Veritum autem fuit Clericis à Trid. sess. 24. c. 12. choreis illicitis assistere, saltem illas ducere. Vide *Salm. ib.*

« 10. Exhibentes comœdias turpes, item facientes libros aut picturas, incitantes ad libidinem, peccant mortaliter, quia sunt ruina proximi; cum mortaliter certum sit, multos inde ad peccatum incitandos. *Fill. n. 211.* Similiter Magistratus, qui permittunt, ut exhibeantur turpes comœdiæ, peccare mortaliter docet *Hurt.* et concedit *Bald.* si auctoritatem illis præstant, eas approbent, vel foveant: addit tamen, eos posse aliquando excusari, si ad majus malum impediendum non puniant, et tantum tolerant. Vide *Diana p. 5. t. 15. R. 82.*

430. — « 11. Persona soluta, permitens se tangi ab alia, tacitu, qui vulgo censetur pudicus, ut prehensio, contrectatio manus, amplexus, et oscula juxta morem patriæ, non peccat, nisi ei constet fieri pravo affectu; huic enim cooperari non licet. Docet tamen *Filiuccius*, etiam tunc admitti posse, ne tangens infametur. * (*Sive, ne suspicionem infamiae ingerat, vel ne alii scandalizentur. Ita Tourn. t. 3. p. 505. cum Sylvio et Salm. c. 3. n. 62. cum Sa, Azor. Caj. Bon. Tenetur tamen resistere, si tactus fiant clam, et certum sit malitiosè fieri. Salm. ibid. Tamb. §. 4. n. 25. Croix lib. 2. n. 249.*) * Admittens autem tactus impudicos (ut mamillarum et obscenarum partium) vel oscula furtiva (ut dicunt etiam *Salm. d. n. 22.*) *, et rosa, vel indecentia, peccat: quia præsumitur affectus malus. Vide *Fill. tr. 30. n. 169.* et infra *lib. 5. c. 1. dub. 2.* »

Utrum autem mulier, vi oppressa, ad vitandos impudicos tactus alterius, teneatur etiam clamare, si oporteat? Affirmant *Salm. ibid. cum Caj.* ex communi, ut asserunt; et probant ex *Deut. 22. v. 24.* ubi damnatur ad mortem puella, quia non clamat, cum esset in Civitate. Sed valde probabiliter dicit *Nao. Summ. cap. 16. n. 1. Soto de Just. l. 5. q. 1. art. 5. et Bon. de VI Præc. q. un. n. 10. cum Reg.* non teneri mulierem ad clamare.

dum cum periculo notabilis damni, sive infamiae, vel nimis verecundiae; quia tunc, si aliter jam resistat quantum potest, non tenetur cum tanto suo incommmodo vim repellere. Excipe, si adsit periculum proximum consentiendi. Nec obstat textus Deuteronomii supra relatus; nam praeceptum illud erat praeceptum judiciale, pertinens quidem ad judicium externum, in quo damnari praecepiebatur puella quae violata fuisset, et non clamasset, *cum esset in Civitate*; quia presumebatur ipsa (ut commentat à Lap.) stupro consensisse, et ideo non clamasse. Et idem sentiunt Menoch. et Gordon. cum Philone apud Calmet, super textu citato. Praeterea nemo dubitat, quin omnia praecepta judicialia Veteris Legis jam omnino cessaverint per praecepta judicialia perfectiora Legis Evangelicae, ut probat doctus Frassent. t. 6. de Leg. D. 3. art. 2. q. 4. concl. I. in fine. Non negandum tamen, quod, si mulier sit in periculo proximo consentiendi in copulam, ob experientiam anteactam, vel ob sui cognitam fragilitatem, teneatur utique clamare ad se liberandam ab illo congressu. An autem mulier oppressa teneatur potius pati mortem, vi repellendo invasorem sua pudicitiae, quam permittere copulam? Duplex est sententia, ut diximus n. 368. At negativa, quam tenet Sot. Nao. Tolet. et alii, potius speculativae, quam practice est probabilis.

451. — « Quæres, an, et quatenus liceant tactus, et aspectus, etc. inter conjuges, vel sponsos?

» Resp. 1. Conjugibus licent, si referantur ad copulam, ad hanc enim licite se excitant. Alio autem fine, v. gr. voluptatis causa si fiant, sunt peccata venialia: quia matrimonium eos coheserat, ac defectus debiti finis non est mortalitas; nisi tamen habentur cum periculo pollutionis: quæ, cum iis sit illicita, eo casu erunt mortalia, regulariter saltem. *Sanch. I. g. d. 46. n. 7. Fill. n. 357. et alii. (Vide l. 6. n. 932. ad 936.)**

» Resp. 2. Sponsis tactus impudici non licent; pudici vero in partibus honestis licent, si ex iis tantum intendant delectationem sensitivam: secus, si venereum; *Sanch. I. c. n. 50. etc. Bonac. p. 9. num. 6. etc. (Sed vide dicenda l. 6. n. 854.)**

DUBIUM II.

Quæ sint species luxuriaæ consummatæ naturales.

452. An fornicatio sit vetita de jure Nature? — 453. An peccet mulier non resistens turpi congressui ob metum mortis, si non consentiat? — 454. An permitti possint meretrices? — 455. Circa concubinatum, queritur I. An possit absolviri, qui nequit ejicere concubinam sine infamia? — 456. Quær. II. An absolviri possit promittens, se concubinam ejecturum? — 457. Quær. III. An possit absolviri concubina ob necessitatem non discedens? — 458. Quær. IV. An qui est in proxima occasione, causa exercendæ artis? Quid vero, si is, adhibitis remedis, semper eodem modo recidat? — 459. Quær. V. An famula peccans cum Domino? — 440. Quær. VI. An uxor peccans cum viro? — 441. Quær. VII. An tollenda occasio etiam

DUBIUM II.

217

cum gravi damno? — 442. Quæ sint poenæ pro concubinatu, præsertim Pro Clericis? — 443. An stuprum sit speciale peccatum? — 444. Ad quid teneatur Rapter? — 445. Quid de adulterio? — 446. An sit adulterium copula sodomitica inter conjuges? — 447. An copula habita inter despontatos? — 448. Circa incestum, queritur I. Armones incestus sint ejusdem speciei? — 449. Qu. II. Ar differant incestus cum affinibus? — 450. Qu. III. An incestus cum cognatis spiritualibus? — 451. Qu. IV. An sit speciale peccatum copula Confessarii cum Prænitente? Quid, si sit ejus Paroculus? — 452. Qu. V. An committant incestum propinquí copulantes post dispensationem? — 453. An soli tactus incestum constituant? — 454. Quomodo committatur sacrilegium per peccatum turpe? — 455. Circa sacrilegium Personale; Quær. I. An Sacerdos simul Religiosus, laiens castitatem, committat duo sacrilegia? — 456. Qu. II. An copulans cum alia persona sacra? — 457. Qu. III. An committat sacrilegium habens votum castitatis, si inducat alterum ad turpia? Quid, si morose delectetur de peccato alterius? — 458. Circa sacrilegium Locale, Qu. I. An sit sacrilegium copula occulta, vel maritalis in Ecclesia? — 459. Qu. II. An sint sacrilegia tactus impudici habitu in Ecclesia? — 460. Quæ comprehendantur per locum sacram? — 461. Qu. III. An verba et aspectus lascivi, habitu in Ecclesia, sint sacrilegia? — 462. Qu. IV. An cogitationes turpes? — 463. Circa sacrilegium Reale queritur, quando committatur?

452. — « RESP. Eæ dicuntur, in quibus fit commixtio eo modo, quo natura instituit: v. gr. quando servantur sexus diversus, species eadem, vas, et modus naturalis, etc. »

Unde resolvitur, tales esse has sequentes, quæ ideo in Confessione sunt exprimendæ.

« 1. Est fornicatio, quæ est concubitus soluti cum soluta (hoc est, quæ sit libera a voto, matrimonio, religione) ex mutuo consensu. Ad hanc reducitur: 1. Concubinatus, qui est fornicatio continuata. Unde concubinarius (sicut et meretrice) ordinariè non debet absolviri, nisi dimissa concubina, aut muliere suspecta, cuius retentio scandalum daret, licet cum ea non peccaret. *Sanch. lib. 1. mor. cap. 8. Nao. cap. 3. Fill. tr. 30. c. 2. n. 56.* 2. Congressus cum alterius sponsa, quæ est fornicatio intra eamdem speciem gravior, et in Confessione aperienda; saltem respectu sponsæ, ut docent *Rodr. tr. 3. c. 109. Sanch. de Matr. t. 1. l. 1. dub. 2. num. 6. Fag. t. 1. l. 4. c. 3. Fill. l. 2. tr. 30. c. 2. num. 52. contra Coocarr. Vivald. Led. Azor.* quorum sententiam, (etiam respectu sponsæ) probabilem, et in praxi tutam censem *Dian. p. 1. tr. 7. Resp. 5.* »

Attende hic propos. 15, damnat. ab Alex. VII quæ dicebat: « Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit Confessionis præcepto, dicens, commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam. »

Deinceps notandum, procul dubio fornicationem vetitam esse de jure Naturæ, cum Natura ordinet copulam tantum ad matrimonium, quo non solum præles generari, sed etiam bene educari